

2024 йил пахта ҳосилини нес-нобуд қилмасдан уюшқоқлик билан йиғиб-териб олишга кўмаклашишни ташкил этиш бўйича ТАВСИЯЛАР

1. Мазкур “2024 йил пахта ҳосилини нес-нобуд қилмасдан уюшқоқлик билан йиғиб-териб олишга кўмаклашишни ташкил этиш бўйича тавсиялар” (кейинги ўринларда Тавсиялар деб аталади) Одам савдосига қарши курашиш ва муносиб меҳнат масалалари бўйича миллий комиссия йиғилишининг 2024 йил 2 июлдаги 2-сонли баённомасининг 1-илловаси билан тасдиқланган “Одам савдосига қарши курашиш ва муносиб меҳнат масалалари бўйича амалга ошириладиган чора-тадбирлар дастури”да пахта йиғим-терими мавсумида меҳнат қонунчилиги қоидаларига амал қилиш, муносиб меҳнат ва дам олиш шароитларини яратиш бўйича мониторинг ишларини ташкил этиш ҳамда мустақил кузатувчиларга мониторинг амалга ошириш имкониятини бериш бўйича ишларни фаоллаштириш юзасидан белгилаб берилган вазифаларга **кўшимча равишда** пахта ҳосилини ихтиёрийлик асосида йиғиб-териб олишни ташкил этишда болалар меҳнати ва мажбурий меҳнатга йўл қўймаслик механизмларини белгилайди.

2. Мазкур Тавсияларда қуйидаги асосий тушунчалардан фойдаланилади:

терим отряди – пахта ҳосилини териш мақсадида кўнгилли теримчилар томонидан ташкил этилган бирлашган жамоа;

терим отряди раҳбари – пахта ҳосилини териш бўйича теримчилар отряди томонидан сайланган (тайинланган) жамоа бошлиғи;

касаба уюшмаси ташкилотчиси – теримчилар жамоаси номидан иш берувчи билан жамоа музокараларини олиб бориш учун терим отряди аъзолари томонидан сайланган вакил. Қоида тарикасида терим отряди раҳбари айна пайтда касаба уюшмаси ташкилотчиси вазифасини ҳам бажаради;

теримчилар – пахта ҳосилини қўл терими асосида йиғиб-теришда ихтиёрий қатнашувчи шахслар, хусусан:

фермер хўжаликлари, пахта-тўқимачилик кластерлари ва кооперациялар (кейинги ўринларда–пахта етиштирувчи хўжаликлар) ходимлари;

кўнгилли, 18 ёшдан катта, муайян меҳнат билан банд бўлмаган ишга лаёқатли вақтинча ишсиз, айрим ҳолларда, асосий иш жойида меҳнат (ҳақ тўланмайдиган, қисман ҳақ тўланадиган ва ҳоказо) таътилида бўлган, шунингдек меҳнат ресурслари етмаган ҳудудга бошқа ҳудудлардан келиб ҳақ эвазига теримда иштирок этиш истагини билдирган жисмоний шахслар;

оммавий оферта – шартноманинг барча асосий шартларини ўз ичига олган, пахта етиштирувчи хўжаликлар, меҳнат органлари ва хусусий бандлик агентликларининг жавоб қайтарган ҳар қандай шахс билан таклифда кўрсатилган шартлар асосида пахта хомашёсини йиғиб-териб олиш бўйича шартнома тузишга бўлган хоҳиш-иродаси билиниб турган таклиф;

пахта терими маркази – пахта теримини уюшқоқлик билан олиб борилишини ташкил этувчи, пахта етиштирувчи хўжаликларга ҳамда теримчиларга кўмаклашувчи, вақтинчалик фаолият олиб борувчи марказ.

3. Пахта етиштирувчи хўжаликлар томонидан эълон қилинган оммавий оферта асосида фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари меҳнат органлари ёки хусусий бандлик агентликлари билан биргаликда теримчилар рўйхатини шакллантирадilar.

4. Теримчиларнинг меҳнат шароитлари, уларга меҳнат ҳақини ўз вақтида ва тўлиқ тўланиши, санитария, маиший шароитлар яратилиши ҳамда меҳнат ҳуқуқи ва муҳофазасининг таъминланиши устидан меҳнат органлари давлат назоратини, касаба уюшмалари жамоат назоратини амалга оширади.

5. Терим мавсумида теримчилар хавфсизлиги, транспорт ҳаракати, ёнгин хавфсизлиги, жамоат тартибини сақлаш ишлари ички ишлар органлари томонидан, теримда иштирок этувчиларнинг соғлигини муҳофаза қилиш, дори-дармон таъминоти тиббиёт бирлашмалари томонидан ҳамда санитария-гигиена талабларига риоя этилишини таъминлаш Санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги хизмати органлари томонидан амалга оширилади.

Терим отрядларини тузиш ва теримчилар жамоасини шакллантириш

6. Терим отряди раҳбарлигига номзодлар отряд аъзолари орасида обрў-эътиборга, иш тажрибасига ва ташкилотчилик қобилиятига эга маҳалла фаоллари орасидан сайланади ва **1-иловага** мувофиқ расмийлаштирилади.

7. Мулкчилик шакли ва идоравий буйсинуvidан қатъи назар (пахта етиштирувчи хўжаликлар бундан мустасно) корхона, ташкилот ва муассасаларда ишлайдиган ходимларнинг асосий иш вақтида пахта йиғим-терим ишларига жалб этиш қатъиян таъқиқланади.

8. Ҳар бир теримчи билан Меҳнат кодексининг 492-моддасига мувофиқ мавсумий ишларни бажариш тўғрисидаги **2-иловадаги** намуна асосида ёки 495-моддасига мувофиқ **3-иловадаги** намуна асосида вақтинчалик ишларни бажариш тўғрисидаги меҳнат шартномаси тузилади.

Изоҳ: Агар фуқаро бир пахта-тўқимачилик кластери пахта далаларида бутун пахта йиғим-терими мавсумида теримда иштирок этадиган бўлса пахта-тўқимачилик кластери ва фуқаро ўртасида мавсумий ишларни бажариш тўғрисидаги меҳнат шартномаси, турли фермер хўжаликлари пахта далаларида теримда иштирок этадиган бўлса фермер хўжалиги ва

фуқаро ўртасида вақтинчалик ишларни бажариш тўғрисидаги меҳнат шартномаси тузилади.

Терим отрядлари фаолиятини ташкил этиш

9. Терим отряди раҳбарларига ҳудудларда ташкил этиладиган семинар-тренингларда тегишли йўл-йўриқлар берилади. Бунда уларга теримни самарали ташкил этиш, меҳнат муҳофазаси, ҳуқуқ, ҳавфсизлик техникаси, мажбурий меҳнат ва болалар меҳнатидан фойдаланиш ҳолатларини олдини олиш бўйича тушунтиришлар берилади.

10. Терим отрядлари, шунингдек, фермер хўжаликлари томонидан пахта йиғим-терими ишларига теримчиларни жалб қилишда Ўзбекистон Республикаси қонунлари, халқаро шартномалари, шу жумладан Халқаро меҳнат ташкилотининг “Болалар меҳнатининг оғир шакллари таъқиқлаш ва йўқ қилишга доир шошилиш чоралар тўғрисида”ги ва “Зўрлаб ишлатиш ёки мажбурий меҳнат тўғрисида”ги конвенциялари талабларига қатъий риоя қилиниши талаб этилади.

11. Теримда қатнашадиган терим отрядлари учун **4-иловада** келтирилган меҳнат шароитларининг минимал меъёрлари, ётоқ жой ажратадиган ташкилотлар шунингдек, хонадон эгалари билан келишувга кўра пахта-тўқимачилик кластерлари, кооперациялар ва фермер хўжаликлари томонидан таъминланади.

12. Бунда, фаолият кўрсатаётган таълим ва соғлиқни сақлаш муассасаларидан, шунингдек бошқа ижтимоий объектлардан ётоқ жойлари сифатида фойдаланиш қатъиян ман қилинади.

13. Отряд аъзолари Халқаро меҳнат ташкилотининг «Бирлашмалар эркинлиги ва қасаба уюшмаларига бирлашиш ҳуқуқини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги 87-Конвенцияси ҳамда Ўзбекистон Республикасининг «Қасаба уюшмалари тўғрисида»ги Қонунига мувофиқ отряд қасаба уюшмаси ташкилотини тузиш, отряд қасаба уюшмаси ташкилотчисини сайлаш ва Агросаноат мажмуи ходимлари қасаба уюшмаси туман кенгашига аъзо бўлиб кириш ҳуқуқидан фойдаланишлари мумкин.

Ушбу ҳуқуқни рўёбга чиқариш мазкур Тавсияларнинг **1- ва 5-иловаларида** келтирилган намунавий ҳужжатларга мувофиқ амалга оширилади.

Терим отряди раҳбарининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари

14. Терим отряди раҳбарининг ҳуқуқлари:

хўжалиқдан пахта даласининг теримга олдиндан тайёрлашни, узок масофада жойлашган пахта далаларига теримчиларни ташиш учун транспорт воситалари етказиб берилишини таъминлашни;

терилган пахта ҳосилини ташиш бўйича техника ва тиркамаларни узлуксиз ва ҳавфсиз ишини ташкил қилишни талаб қилиш;

теримчилар учун зарур маиший шароитлар яратилишини назорат қилиш;
теримчилардан пахта ҳосилининг тоза ва сифатли теририлишини талаб қилиш.

15. Терим отряди раҳбарининг мажбуриятлари:

пахта етиштирувчи хўжаликлар раҳбарлари билан биргаликда териладиган пахта майдонларини ҳисоб-китоб қилиб, пахтанинг очилишига қараб, териладиган майдонлар дислокациясини ишлаб чиқади;

терим отрядига бириктирилган тиббий ходимда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш дори-дармонлари ва тиббий воситалар билан жиҳозланганлигини ўрганади ва бу ходимнинг терим мавсуми давомида отряд билан доимий бирга бўлишини назорат қилади;

терим отрядидаги теримчиларга етарли даражада этак, тарози, ичимлик суви, иссиқ овқат учун озиқ-овқат маҳсулотлари, ўчоқ-қозон, самовар билан таъминланишини ташкил қилади;

терим мавсумида ҳар куни терилган пахта ҳосилини ҳисоб-китоб қилади, пахта қабул қилиш пунктига топшириш учун хўжалик вакили билан биргаликда боради;

терим отряди таркибидаги ҳар бир теримчининг меҳнат ҳуқуқига риоя этилишини, меҳнат муҳофазаси ва хавфсизлигини, озиқ-овқат таъминотини доимий назоратини олиб боради;

пахта ҳосилининг тоза ва сифатли теририлишини таъминлайди.

Терим отрядининг раҳбари қонунчиликда назарда тутилган бошқа ҳуқуқ ва мажбуриятларга ҳам эгадир.

16. Терим отряди касаба уюшмаси ташкилотчиси:

теримчиларни касаба уюшмасига жалб қилади;

иш берувчи билан музокара олиб боради ва **б-иловага** мувофиқ жамоа шартномасини тузади;

терим пуллари миқдори бўйича музокара олиб боради;

меҳнат муҳофазаси ва гигиенаси, муносиб меҳнат ва дам олиш шароитлари яратилганлиги устидан жамоатчилик назоратини олиб боради;

ваколати доирасида қонунчиликда назарда тутилган бошқа вазифаларни ҳам амалга ошириши мумкин.

Яқуний қоидалар

17. Ижтимоий-меҳнат масалалари бўйича республика уч томонлама комиссиясига, зарурият туғилганда, мазкур Тавсияларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳуқуқи берилади.